

การสร้างสรรค์บทละครตลกของเสด็จ

นายปิ่นชน จันทิมาภา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาภาษาตะวันตก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๒

I 16564145

Die Schaffung der deutschen Komödie durch Lessing

Herr Pilandh Chantimabha

Diese These erfüllt einen Teil der Anforderung
zur Erlangung des Magistergrades
der philosophischen Fakultät
Abteilung für Westliche Sprachen
Graduiertenschule
Chulalongkorn Universität

1979

Titel der Arbeit Die Schaffung der deutschen Komödie
durch Lessing
von Herrn Pilandh Chantimabha
Fachrichtung Westliche Sprachen (Deutsch)
Hauptgutachter Herr Dr. phil. Peter Münder

Angenommen von der Graduate School, Chulalongkorn
Universität als Teil-Erfüllung der Prüfungsbedingungen
für den Grad des Master of Arts.

..... *S. Bunnag* ..... Dekan

der Graduate School

(Associate Professor Supradit Bunnag, Ph.D.)

Prüfungs-Kommission: ..... *V. Jung* ..... Vorsitzender

(Herr Volkert Jung)

..... *P. Münder* ..... Hauptgutachter

(Herr Dr. phil. Peter Münder)

..... *Ampha Otrakul* ..... Mitglied

(Assistant Professor Dr. phil. Ampha Otrakul)

Copyright 1979

by

The Graduate School

Chulalongkorn University

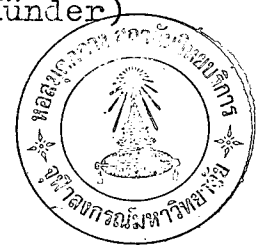
หัวข้อวิทยานิพนธ์   การสร้างสรรค์บทละครตลกของเลสซิง

ชื่อ   นายปิลันธน์ จันทิมภา

อาจารย์ที่ปรึกษา   ดร.ปีเตอร์ มินเคอร์ (Dr.Peter Munder)

แผนกวิชา   ภาษาตะวันตก (เยอรมัน)

ปีการศึกษา   2521

บทคัดย่อ

งานด้านละครตลกในเยอรมนี มีประวัติความเป็นมาค่อนข้างจะยาวนานพอสมควร ละครตลกในยุโรปสมัยก่อนนั้น มีการลอกเลียนแบบกัน ทั้งในด้านแนวการเขียน การวางโครงเรื่อง เนื้อหาและตัวละครอยู่เสมอๆ ชาติที่มีอิทธิพลและมีความเป็นผู้นำอยู่มากในค่านนี้ ในระยะช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ได้แก่ฝรั่งเศส และ อิตาลี และช่วงที่จะนับได้ว่าเยอรมันมีเอกลักษณ์ของตนเองจริงๆ ในด้านละครตลกตกอยู่ในราวประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งในประวัติศาสตร์ยุโรปช่วงนั้น ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ

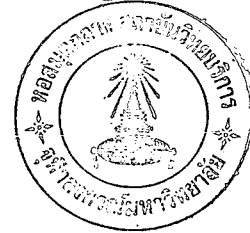
งานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ แบ่งออกเป็นบทใหญ่ๆ ที่สำคัญอยู่ 5 บท ในบทแรก เป็นการกล่าวถึงผลงานวิจัยและค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับละครตลก ซึ่งมีมาจนถึงสมัยปัจจุบัน สรุปสาระสำคัญ ที่เป็นต้นเหตุของละครตลก เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจจะได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างละเอียดต่อไป ในบทที่สอง กล่าวถึงแหล่งกำเนิดและสาเหตุของละครตลกในยุโรป วิวัฒนาการของละครชนิดนี้ในสมัยต่อมา รวมทั้งนามของนักประพันธ์ที่มีชื่อ แสดงให้เห็นถึงการที่มีการนำเอาผลงานมาดัดแปลงแก้ไข จนกระทั่งถึงสมัยที่ฝรั่งเศสกลายเป็นผู้นำทางด้านละครตลก ซึ่งให้เห็นแนวความคิดแบบฝรั่งเศสที่โคกททอกมาถึงเยอรมันจนกระทั่งถึงสมัยของ "กอทเช็ค"(Gottsched) และศึกษาว่าเขาได้วางทฤษฎีเกี่ยวกับละครตลก เอาไว้อย่างไรบ้าง ในบทที่สาม จะกล่าวถึงแนวความคิดของเลสซิง ในเรื่องทฤษฎีเกี่ยวกับละครตลก ความเห็นขัดแย้งที่เขามีต่อทฤษฎีเก่าๆ ซึ่งให้เห็นแนวความคิดที่สร้างสรรค์ใหม่ๆ ของเขา ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเยอรมันที่แท้จริง และในบทที่สี่ จะเปรียบเทียบแสดงถึงผลงานของเลสซิงในละครตลก 4 เรื่อง โดยเริ่มจาก "Der junge Gelehrte" ซึ่งเป็นผลงานชิ้นแรกของเขา และอิทธิพลของแนวความคิดแบบเก่าๆ ยังปรากฏให้เห็นอยู่อีกมาก

และในผลงานอีกสองชิ้นต่อมา คือ "Der Misogyn" และ "Die alte Jungfer" จะชี้ให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดบ้างที่นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ใหม่ๆ สำหรับเยอรมัน และในงานชิ้นสุดท้าย ซึ่งเป็นชิ้นเอกของเขาในคาบละครตลกคือ "Minna von Barnhelm" โดยจะเน้นให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประพันธ์กับเหตุการณ์ที่เขาประสบมาจริงๆ และแนวความคิดแบบใหม่ๆ ของเขา จะมาผสมผสานกันเข้าได้อย่างไร จึงเกิดเป็นผลงานเรื่องนี้ขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกี่ยวกับการวางทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติในการเขียนละครตลกของ เยอรมัน และยังยึดถือมาจนถึงปัจจุบันนี้

ผลงานนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมาก สำหรับผู้ที่ศึกษาทางด้านวรรณคดีเปรียบเทียบ เพราะจะได้เรียนรู้ถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของทฤษฎีด้านละครตลกในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเฉพาะวรรณคดีเยอรมัน เพื่อที่จะได้สามารถวิเคราะห์และตีความหมายงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานที่ต้องการจะศึกษาได้อย่างละเอียดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Titel der Arbeit Die Schaffung der deutschen Komödie
durch Lessing
Name Herr Pilandh Chantimabha
Hauptgutachter Herr Dr. phil. Peter Münder
Department Abteilung für Westliche Sprachen(Deutsch)
Akademisches Jahr 1978

Zusammenfassung

Die Komödie in Deutschland hat eine ziemlich lange Tradition. Man stützt sich immer wieder in der europäischen Komödie auf verschiedene Arten von Nachahmungen z.B. von Inhalt, Stoff, Motiv usw. Im 17. und 18. Jahrhundert waren es die Franzosen und die Italiener, die eine führende Rolle in der Geschichte der Komödie spielten. Die echte deutsche Komödie entstand erst ungefähr in der Mitte des 18. Jahrhunderts. Das war die Zeit zahlreicher Umwälzungen in der europäischen Geschichte.

Diese Arbeit besteht aus 5 Teilen. Der erste Teil behandelt die allgemein bekannte Komödientheorie. Die wichtigsten Merkmale werden hier dargestellt. Der zweite Teil behandelt die Geschichte der Komödie in Europa. Die Arbeit beginnt mit dem Einfluß der Griechen und der Römer und schließt mit dem Einfluß der Franzosen. Der Einfluß der französischen Komödie auf die deutsche Bühne wird behandelt und dann parallel mit Gottscheds Komödientheorie

erörtert. Der dritte Teil behandelt Lessing selbst; sein Komödienverständnis, seine Auseinandersetzung mit Gottscheds Theorie und seine Leistung für die deutsche Literatur. Es folgt im vierten Teil die Interpretation von Lessings drei Jugendlustspielen: "Der junge Gelehrte", "Der Misogyn" und "Die alte Jungfer". Ich untersuche in diesem Teil ihre Ähnlichkeiten und Unterschiede. Im fünften Teil wird Lessings berühmtestes Lustspiel "Minna von Barnhelm" analysiert. Gezeigt wird in diesem Teil, wie Lessings Stück entstand. Seine Literaturkenntnisse, die damalige Situation der Gesellschaft, seine Zeitgenossen und letztlich sein eigenes Genie, all dies wurde zusammengetragen und daraus entstand als Endresultat seine "Minna von Barnhelm". Anhand der Texte werden verschiedene Stellen erklärt und untersucht, wie ihre komische Wirkung erzielt wird, warum bestimmte Stellen lustig für den Zuschauer oder den Leser sind.

Für diejenigen, die sich mit der vergleichenden Literaturwissenschaft, besonders der europäischen Literatur, beschäftigen, werden sich sicher einige Hinweise in meiner Arbeit finden, die sie auch selbst verwerten können. Mit dieser Grundkenntnis werden sie sicher tiefer und gründlicher ihre eigenen Untersuchungen durchführen können.

Vorwort

Ich wurde von meinen thailändischen Bekannten immer gefragt, ob es überhaupt eine deutsche Komödie gebe. Deutsch sein bedeutet für die meisten Thailänder etwas Ernstes, Strenges und Ordentliches. Deutschland ist zwar für die Thailänder bekannt, aber sie wissen nur wenig über die deutsche Literatur. Es mag sein, daß in Diskussionen unter den wenigen Akademikern auch einmal Namen wie Goethe, Schiller, Kleist und Brecht auftauchen, aber wie viele Thailänder haben sich wirklich mit diesen Autoren beschäftigt? Die Zahl ist äußerst gering. Als Dozent für den Deutschunterricht an der Chulalongkorn Universität möchte ich deshalb die Kenntnisse der deutschen Literatur unter den Thailändern erweitern helfen. Mich interessiert besonders die deutsche Komödie, weil sie ihren eigenen Stil besitzt. Nicht nur die Komik steht hier im Mittelpunkt, sondern auch das, was wir als 'Wahrheit des Lebens' bezeichnen.

Während eines Gesprächs mit Herrn Dr. Pflaum, dem ehemaligen DAAD-Lektor an der Chulalongkorn Universität, kamen wir auf die deutsche Komödie zu sprechen. Ich habe mich daraufhin entschlossen, meine M.A.-Arbeit über die deutsche Komödie zu schreiben. Lessing war der ideale Dichter für meine Arbeit, weil von ihm die echte deutsche Komödie entstammte. Seine Leistung zeigt bis heute eine spürbare Wirkung.

Eine ausführliche Untersuchung ist nicht mein Ziel. Ich will nur zeigen, wie eine echte Komödie aussieht, und mit welcher Technik arbeitet sie. Ein paar Beispiele sollen illustrieren, wie das Komische im Stück erreicht wird. Für den mit der Komödie noch nicht Vertrauten wirkt die Vielheit der Interpretationsmethoden eher wirrend; meine Arbeit soll als Einführung dienen.

Die Schwierigkeit bei der Anfertigung dieser Arbeit lag darin, daß es sehr wenig Sekundärliteratur in Thailand gibt und einiges aus Deutschland besorgt werden mußte. Ich möchte daher meinen aufrichtigsten Dank Herrn Dr. Münder ausdrücken, der mir viele nützliche Bücher besorgt hat und mir auch wertvolle Ratschläge bei der Anfertigung dieser Arbeit gab. Dazu möchte ich noch Herrn Volkert Jung, Herrn Dr. Hans Kappe und schließlich Frl. Nujchanan Nanthavisai für ihre freundliche Hilfe herzlich danken.

Es ist zu hoffen, daß meine Arbeit den thailändischen Studenten, besonders den Magister-Studenten der Abteilung vergleichende Literatur-Wissenschaft, eine andere Sichtweise der deutschen Literatur eröffnen möge. Ich würde mich sehr freuen, wenn meine Arbeit als Anregung für weitere Untersuchungen dienen kann.

Inhaltsverzeichnis

	Seite
Zusammenfassung (thai)	i
Zusammenfassung (deutsch)	iii
Vorwort	v
1. Zur Theorie der Komödie	1
1.1 Die Komödie in der literaturwissenschaftlichen Forschung	1
1.2 Das Komische: eine theoretische Vor- betrachtung über den Begriff und das Wesen des Komischen	2
1.3 Situations-, Charakter- und Sprachkomik aus der Perspektive des Lächerlichen	5
2. Theorie der Komödie in Deutschland zu Lessings Zeit	10
2.1 Nach antiken Vorbild	10
2.2 Nach französischem Vorbild	11
2.3 Nach Gottsched	14
3. Theorie der Komödie bei Lessing	19
3.1 Lessings Komödien-Verständnis	19
4. "Der junge Gelehrte", "Der Misogyn", "Die alte Jungfer"	29
4.1 "Der junge Gelehrte" - Zur Entstehungs- geschichte	29

	Seite
4.1.1 Inhaltsangabe des "Jungen Gelehrten"	31
4.1.2 Handlungsablauf	32
4.2 "Der Misogyn" - Inhaltsangabe	37
4.2.1 Handlungsablauf	38
4.3 "Die alte Jungfer" - Inhaltsangabe	41
4.3.1 Handlungsablauf	41
4.4 Zur Thematik der Stücke	43
5. "Minna von Barnhelm"	45
5.1 Zur Entstehungsgeschichte	45
5.2 Inhaltsangabe	47
5.3 Personenanalyse	49
5.4 Gesamtinterpretation	55
6. Schlußbetrachtung	66
Literaturverzeichnis	68
Lebenslauf	72